

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

УДК 796.011.3(477)«195-199»

DOI: 10.12958/2227-2747-2019-3(172)-76-83

Кирилук Юлія Андріївна,
аспірант ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна
kriluk.ula@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4222-5622>

Фізичне виховання традиційно розглядають як вид виховання, специфічним змістом якого є навчання рухів, виховання фізичних якостей, оволодіння спеціальними фізкультурними знаннями й формування свідомої потреби у фізкультурних заняттях (Грибан, 2016, с. 90). Розвиток такого феномену, як «фізичне виховання», почався давно і йшов безперервно, змінюючись періодами піднесення з більш інтенсивного на менш інтенсивний (Вацеба, 2008; Вербицький, 2008; Іващенко, Безкопильний, 2005, с. 9).

В Україні фізичне виховання здійснюється шляхом проведення обов'язкових занять у закладах освіти відповідно до навчальних програм, затверджуваних у встановленому порядку. Теорія і методика фізичного виховання забезпечує студентів і фахівців необхідним рівнем теоретичних і методичних знань про раціональні шляхи, методи і прийоми професійної діяльності вчителя (педагога) фізичної культури, розкриває структуру і зміст цієї діяльності, успішну реалізацію завдань фізичного виховання. Безпосередньо теорія як система принципів, законів, категорій, понять і концепцій описує будь-яке відносно однорідне, цілісне явище або окремі його елементи, функції (Алхасов, 2017, с. 8; Турянська 2018).

Теорія фізичного виховання в Україні пройшла певний шлях становлення та розвитку. Кожний історичний період мав свої провідні принципи в розвитку системи фізичного виховання, які потребують об'єктивної оцінки та переосмислення. Теорія фізичного виховання в Україні в другій половині ХХ ст. формувалася під впливом важливих соціально-економічних та педагогічних перетворень, що відбувалися з кінця ХІХ ст. до середини 50-х рр. ХХ ст. Зосередимо увагу на виявленні принципових змін у суспільстві в цей період, які вплинули на розвиток теорії фізичного виховання України другої половини ХХ ст. (Присяжнюк, 2015).

Джерельна база із зазначеного питання вкрай незначна. В історико-педагогічній літературі дослідження нашої проблеми як окремого феномену представлено в невеликій кількості робіт. Соціально-економічні та педагогічні передумови розвитку, зокрема теорії фізичного виховання в Україні в другій половині ХХ ст., знайшли своє відображення у фундаментальних

працях науковців, а саме: у навчально-методичному виданні «Історія фізичної культури та спорту» В. Дятлова (Дятлов, 2005), у навчальних посібниках «Історія фізичної культури» В. Пельменева (Пельменев, 2000) та «Загальні основи теорії і методики фізичного виховання» О. Худолій (Худолій, 2008) та ін. Однак вони в повному обсязі не розкривають теми нашого наукового пошуку. Тому здійснений аналіз літератури дає підстави стверджувати, що проблема дослідження соціально-економічних та педагогічних передумов розвитку теорії фізичного виховання в Україні в другій половині ХХ ст. залишається актуальною та недостатньо розробленою.

Мета статті – розкрити соціально-економічні та педагогічні передумови розвитку теорії фізичного виховання в Україні в другій половині ХХ ст.

Методологічну основу дослідження становлять положення про діалектичний взаємозв'язок і взаємозумовленість явищ, необхідність їхнього аналізу в конкретних історичних умовах, методологічні принципи історизму, цілісності, урахування сукупності фактів. Для реалізації поставленої мети використано такі методи: ретроспективний аналіз і синтез, хронологічний, порівняльно-зіставний методи, метод теоретичного узагальнення.

Формування фундаменту фізичного виховання як педагогічного процесу, спрямованого на фізичний розвиток, функційне вдосконалення організму, навчання основних життєво важливих рухових навичок, умінь і зв'язаних із ними знань для успішної подальшої професійної діяльності в Україні, у дошкільних виховних, середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних та вищих закладах освіти зумовлено важливими соціально-економічними та педагогічними перетвореннями, що відбувалися з кінця ХІХ ст. до середини 50-х рр. ХХ ст. Тому зосередимо увагу на виявленні принципових змін у суспільстві в цей період, які вплинули на розвиток теорії фізичного

виховання другої половини ХХ ст. (Худолій, 2008, с. 18).

В історичному розвитку теорія і методика фізичного виховання пройшла кілька етапів, що пов'язуються із соціально-економічними формаціями.

Як відомо, Україна тривалий час входила до складу СРСР, тому були обставини, коли соціально-економічні та педагогічні передумови розвитку теорії фізичного виховання в Україні були тождні цим явищам у Радянському Союзі.

Вагомий внесок у розвиток теорії фізичного виховання, який вплинув на подальше її становлення, зробив Петро Францович Лесгафт (1837 – 1909) – біолог, анатом, антрополог, лікар, педагог, творець наукової системи фізичного виховання. На початку ХІХ ст. П. Лесгафт застосував теорію впливу фізичних вправ на організм, залежності форм тіла та його органів від функцій. Науковець мав своєрідне ставлення до спорту, виступав проти застосування в процесі фізичного виховання будь-яких гімнастичних приладів, був противником використання фізичних вправ для рук, оскільки вважав, що вони призначені для виконання всілякої тонкої роботи. Суперечливе ставлення дослідника до спорту та специфічні погляди на фізичне виховання були поштовхом і передумовою подальшого розвитку та вивчення проблеми.

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. наука про фізичне виховання досягла значних успіхів. Виникли нові, більш досконалі системи й методи фізичного виховання. За наслідками досліджень лікарів, педагогів, біологів публікуються статті з проблем фізичного виховання. Наукові відкриття допомогли зрозуміти зміни в організмі людини, котрі відбуваються під час занять спортом, а це дало можливість раціональніше добирати методи й засоби фізичного виховання.

Найбільш значущими наслідками досліджень у фізичному вихованні були: теорія єдності організму людини та його зв'язок із навколишнім середовищем; залежність форм тіла та будови

його органів від їхньої функції, з'ясовані фізіологічні закономірності формування рухових умінь і навичок. Якщо в першій половині XIX ст. уважали, що органи людського тіла можливо розвивати автономно, то вже в другій половині XIX ст. провідне місце посіла теорія єдності організму та зв'язок його діяльності з довкіллям (Худолій, 2008, с. 18 – 19).

Для кінця XIX – початку XX ст. характерним для фізичного виховання було формування гімнастичних систем і поява нових видів спорту. В Україні на цей час склалися дві основні форми організації фізичного виховання – державна і громадська. Державні комітети, комісії, ради здійснювали обов'язкові, планові заняття фізичною культурою за затвердженими державними програмами. Ця форма фізичного виховання охоплювала дошкільні установи, загальноосвітні школи, вищі навчальні заклади, лікувально-профілактичні заклади та ін. Своєю чергою, в основу роботи громадських організацій (профспілки, комсомольські організації, добровільні товариства туризму й ін.) було покладено власну ініціативу працівників, їхню добровільність.

Дослідники зазначають, що початок XX ст. на півдні України характеризується розширенням системи фізичного виховання молоді, яка доповнюється діяльністю спортивних організацій та товариств щодо популяризації й поширення спорту серед населення й особливо дітей та молоді.

У 1900 – 1917 рр. формуються такі нові напрями позанавчальної роботи, як спортивно-масовий рух та екскурсійна робота. У цей період виявляється низка тенденцій: надання позанавчальній роботі з фізичного виховання масового характеру; використання можливостей дитячих організацій для її здійснення. Провідними тенденціями стають збільшення інтересу до фізичного виховання і спорту серед усіх прошарків населення півдня України, посилення ролі державної політики як чинника розвитку спортивних організацій, товариств і гуртків, перетворення діяльності

спортивних організацій та товариств на самостійний напрям громадського життя півдня України (Буценко, 2017, с. 15).

Разом з тим після Жовтневої революції 1917 р. в Україні сталися принципові зміни в дитячому русі: створюються піонерські табори, що реалізують завдання фізичного виховання, виникають дитячі спортивні товариства, серед піонерів та школярів проводяться масові змагання з різних видів спорту, спортивні свята, спартакіади, походи та ін. (Спіцин, 2011, с. 179; Уваров, 1986, с. 28).

Основними завданнями фізичної культури у 20-ті роки XX ст. стали: оздоровлення та фізичний розвиток усіх категорій населення шляхом проведення занять фізичною культурою та прищеплення гігієнічних навичок; надання знань (з фізичної культури) різним категоріям спеціалістів, особливо лікарям та педагогам, з метою їх подальшого застосування в роботі з учнями та широкими верствами населення.

Основними тенденціями розвитку фізичного виховання молоді зазначеного періоду стає його доступність та масовість, що веде до оздоровчого спрямування фізичної культури.

Провідними принципами в розвитку системи фізичного виховання були: усебічний розвиток та фізична витривалість особистості. Зміни в організації спортивно-масової роботи з молоддю та в системі фізичного виховання загалом мали військове спрямування (Лук'янченко, 2010, с. 74).

У 1923 – 1924 навчальному році введено загальне обов'язкове викладання фізкультури в школах. Однак реалізація цього процесу тривала дуже повільно. Аналогічна ситуація була й зі шкільним спортом.

Фізкультурні гуртки були тільки в школах великих міст. Таке критичне становище пояснювалося економічними труднощами, нестачею гімнастичних залів і фахівців. Основною складною проблемою була відсутність змісту й методів роботи з фізичної культури (Дятлов, 2005, с. 103 – 105).

У 1925 році виходить посібник Г. Дюперрона «Теорія фізичної культури», у якому зроблено спробу об'єднати наявні різноманітні відомості про фізичну культуру. У цьому посібнику подано визначення поняття «фізична культура», розглянуто її складові елементи, викладено завдання і зміст теорії фізичної культури, методики уроку фізичного виховання, особливості фізичного виховання в дитячому, юнацькому і старшому віці. Ця праця стала основою для створення навчальної дисципліни у сфері фізичної культури (Дюперрон, 1925).

І лише в 1927 році створено програму з фізичної культури, що стало основою для всіх наступних програм, у ній було сформульовано завдання фізичного виховання, засоби й методи уроку фізкультури, форми організації; також вона передбачала проведення в початковій школі уроків фізичної культури тричі на тиждень.

У 1927 – 1928 рр. фізичне виховання було включено до навчальних планів педагогічних і медичних вишів. У липні 1930 року фізичне виховання стало обов'язковим предметом у всіх закладах вищої освіти СРСР. Для здійснення роботи в цьому напрямі у вишах створено кафедри фізичного виховання і спорту, запрошено на роботу відповідних фахівців. Згодом, у 1939 році, було внесено зміни в шкільні програми фізичного виховання. Уведено початкову й допризовну військову підготовку школярів, яка включала стройову підготовку, стрільбу, правила протиповітряної оборони і протихімічного захисту (Дятлов, 2005, с. 103 – 105).

30-ті рр. ХХ ст. відзначаються кардинальними змінами в системі фізичного виховання молоді. Фізкультуру було введено як обов'язковий предмет до розкладів у всіх навчальних закладах країни, розроблено перші програми цієї дисципліни. Загалом зміни в організації спортивно-масової роботи з молоддю та в системі фізичного виховання продовжували мати військове спрямування (Соколова, 2012, с. 49).

Період до війн, під час них та між ними характеризується спробами наблизити фізичне виховання до військових потреб. Особливо цікавим у цьому напрямі є міжвоєнний період (1918 – 1941 рр. ХХ ст.), коли в 1931 році було введено рухові тести Всесоюзного фізкультурного комплексу «Готовий до праці і оборони СРСР» (ГПО). Спеціально для підлітків комплекс ГПО був доповнений ступенем «Будь готовий до праці і оборони» (БГПО). Ступінь БГТО вводився з метою широкого розгортання дитячого самодіяльного фізкультурного руху, всебічного фізичного розвитку піонерів та школярів, зміцнення їхнього організму та прищеплення їм фізкультурних навичок (Спіцин, 2011, с. 179; Уваров, 1986, с. 28).

Розвиток фізичної культури і спорту в післявоєнні роки вимагав певної уваги. Нормалізація роботи з фізичного виховання та розвитку спорту зіткнулася з великими труднощами. На окупованій території було зруйновано значну кількість спортивних залів у початкових і середніх школах та в інститутах. Загинули або стали непрацездатними низка фахівців з фізичного виховання і дипломованих тренерів.

Держава, незважаючи на труднощі, пов'язані з відновленням народного господарства, приділяла постійну увагу діяльності фізкультурних організацій. Згодом у спортивному русі країни було ліквідовано наслідки воєнних руйнувань. Кількість спортсменів, які регулярно займаються спортом, збільшилася, з метою підвищення спортивної майстерності були засновані посади державного тренера з видів спорту та відкрито спортивні школи для молоді (Пельменев, 2000, с. 122).

Визначення передумов розвитку теорії фізичного виховання в Україні в другій половині ХХ ст. зумовило звернення до проблеми періодизації цього процесу. Науковці фізичного виховання історичний час розвитку знань про фізичне виховання поділяють на кілька етапів. *Перший етап* – накопичення

емпіричних знань про вплив спеціально організованої рухової діяльності на стан організму людини. *Другий етап* – створення перших методик із фізичного виховання (охоплює період виникнення рабовласницьких держав давньої Греції та середньовіччя). *Третій етап* – інтенсивне накопичення знань про фізичне виховання (починається в період епохи Відродження і триває до другої половини XIX ст.). *Четвертий етап* – створення теорії й методики фізичного виховання як самостійної наукової та навчальної дисципліни (охоплює проміжок часу від другої половини XIX до початку XX ст.). *П'ятий етап* – стрімке накопичення інформації, розвиток знань про фізичне виховання, починаючи від початку двадцятого століття й до сьогодні (Іващенко, Безкопильний, 2005, с. 9).

Отже, система розвитку теорії фізичного виховання України пройшла досить складний шлях становлення. Теорія фізичного виховання в Україні в другій половині XX ст. формувалася під впливом важливих соціально-економічних та педагогічних перетворень, які відбулися з кінця XIX ст. до середини 50-х рр. XX ст. Система фізичного виховання розвивалася на основі корінних соціально-економічних та педагогічних перетворень, які були в країні під час державного будівництва.

Передумови створення системи теорії фізичного виховання в Україні почали формуватися з другої половини – кінця XIX ст. Період з початку XX ст. і до Другої світової війни характеризується спробами наблизити фізичне виховання до військових потреб. Значний вплив на досліджуваний процес спричиняв суспільно-педагогічний рух за становлення фізичної культури в школі. Як наслідок – визначилися основні напрями модернізації фізичної культури: покращення змісту, обґрунтування принципів і методів навчання. Типовим недоліком розвитку фізичного виховання в післявоєнний період була нестача гімнастичних залів і фахівців, що пояснювалося соціально-економічними труднощами.

Незважаючи на післявоєнні труднощі, держава приділяла постійну увагу діяльності фізкультурних організацій. У спортивному русі країни було ліквідовано наслідки воєнних руйнувань, збільшилася кількість спортсменів, що регулярно займаються спортом, було засновано посади державного тренера з видів спорту та відкрито спортивні школи для молоді. Зазначені вище соціально-економічні та педагогічні передумови сприяли введенню в 1951 році нових програм із фізичного виховання, згідно з якими на I і 2-х курсах вишів були обов'язкові заняття з фізичного виховання.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із визначенням соціально-економічних та педагогічних передумов розвитку теорії фізичного виховання в Україні в другій половині XX ст.

Література

Алхасов Д. С. Теория и история физической культуры: учебник и практикум для академического бакалавриата. Москва: Юрайт, 2017. 191 с.

Буценко А. В. Становлення та розвиток фізичного виховання молоді на півдні України (друга половина XIX – початок XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Старобільськ, 2017. 20 с.

Вацеба О. Бібліографічний огляд дисертаційних досліджень з історії вітчизняної фізичної культури і спорту. *Вісн. Львівськ. ун-ту. Сер.: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології.* 2008. Вип. 3. С. 219 – 228.

Вербицький В. А. Фізичне виховання і спорт на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.): історіографія проблеми. *Південний архів. Історичні науки: збірник наукових праць.* Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. Вип. 28 – 29. С. 194 – 203.

Грибан Г. П. Термінологічний словник з фізичної культури і спорту. Укладачі: Г. П. Грибан, Д. В. Бойко,

Д. О. Дзензелюк. Житомир: Вид-во «Рута», 2016. 99 с.

Дюперрон Г. А. Теория физической культуры. Ленинград: Изд-во «Время», 1925. 228 с.

История физической культуры и спорта: учеб.-метод. комплекс для студ. спец. 1-03 02 01/сост.и общ.ред.В.Ю. Дятлова. Новополюк: ПГУ, 2005. 244 с.

Іващенко В. П., Безкопильний О. П. Теорія і методика фізичного виховання: підручник: в 2 ч. Черкаси: ЦНТЕІ, 2005. Ч. 1. 420 с.

Лук'янченко М. І. Становлення теорії та практики фізичного виховання в радянській Україні через призму реформаторської педагогіки (1920–1930 рр.). *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 12. С. 72–75.

Пельменев В. К., Конеева Е. В. История физической культуры: учеб. пособие. Калининград, 2000. 186 с.

Присяжнюк С. І., Оленев Д. Г. Курс лекцій з фізичного виховання: навч. посіб. для студ. техн. вищих навч. закл. Київ: Видав. центр НУБіП України, 2015. 420 с.

Соколова Н. Розвиток системи фізичного виховання в навчальних закладах України у 30-х роках ХХ ст. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр.* 2012. № 4 (20). С. 49.

Спіцин В. В. Організація фізичного виховання підлітків у дитячих громадських об'єднаннях України у міжвоєнний період. *Теорія та методика навчання та виховання: зб. наук. пр. / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. 2011. № 29. С. 169–179.

Турянська М. М. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до спортивно-масової роботи в загальноосвітніх школах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01. Київ, 2018. 287 с.

Уваров В. ГТО: страницы истории. *Физкультура и спорт*. 1986. № 11. С. 28.

Худолій О. М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: навч. посіб. 2-е вид., випр. Харків: ОВС, 2008. 406 с.

References

Alhasov, D. S. (2017). *Teoriya i istoriya fizicheskoy kul'tury: uchebnik i praktikum dlya akademicheskogo bakalavriata* [Theory and history of physical education: a textbook and workshop for academic undergraduate]. Moscow: Yurajt [in Russian].

Butsenko, A. V. (2017). *Stanovlennia ta rozvytok fizychnoho vykhovannia molodi na pivdni Ukrainy (druha polovyna XIX – pochatok XX stolittia)* [Formation and development of physical education of young people in the south of Ukraine (second half of XIX – beginning of XX century)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Starobilsk [in Ukrainian].

Vatseba, O. (2008). *Bibliohrafichniy ohliad dysertatsiinykh doslidzhen z istorii vitchyznianoї fizychnoi kul'tury i sportu* [Bibliographic review of dissertation researches on the history of national physical culture and sports]. *Visn. Lvivsk. un-tu. Ser.: Knyhoznavstvo, bibliotekoznavstvo ta informatsiini tekhnologii*, 3, 219–228 [in Ukrainian].

Verbytskyi, V. A. (2008). *Fizyчне vykhovannia i sport na Pivdni Ukrainy (druha polovyna XIX – pochatok XX st.): istoriografiiia problemy* [Physical education and sports in the south of Ukraine (second half of XIX – beginning of XX centuries): historiography of the problem]. *Pivdennyi arkhiv. Istorychni nauky: zbirnyk naukovykh prats* (Vols. 28-29), (pp. 194-203). Kherson: Vyd-vo KhDU [in Ukrainian].

Hryban, H. P., Boiko D. V. & Dzenzeliuk D. O. (Eds.). (2016). *Terminolohichniy slovnyk z fizychnoi kul'tury i sportu* [Glossary of physical culture and sports]. Zhytomyr: Vyd-vo «Ruta» [in Ukrainian].

Dyuperron, G. A. (1925). *Teoriya fizicheskoy kul'tury* [Theory of physical culture]. L.: Izd-vo «Vremya» [in Russian].

Dyatlova, V. Yu. (Eds.). (2005). *Istoriya fizicheskoy kul'tury i sporta* [The history of physical culture and sports]. Novopolock: PGU [in Russian].

Ivashchenko, V. P. & Bezcopylnyi, O. P. (2005). *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia* [Theory and methods of

physical education]. Vols.1. Cherkasy: CNTEI [in Ukrainian].

Lukianchenko, M. I. (2010). Stanovlennia teorii ta praktyky fizychnoho vykhovannia v radianskii Ukraini cherez pryzmu reformatorskoi pedahohiky (1920–1930 rr.) [Formation of the theory and practice of physical education in Soviet Ukraine through the lens of reform pedagogy (1920-1930)]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykho-vannia i sportu*, 12, 72–75 [in Ukrainian].

Pel'menev, V. K. & Koneeva, E. V. (2000). Istorija fizicheskoy kultury [History of physical education]. Kaliningrad [in Russian].

Prysiazhniuk, S. I. & Oleniev, D. H. (2015). Kurs lektsii z fizychnoho vykhovannia [Course of lectures on physical education]. Kyiv: Vydav. tsentr NUBiP Ukrainy [in Ukrainian].

Sokolova, N. (2012). Rozvytok systemy fizychnoho vykhovannia v navchalnykh zakladakh Ukrainy u 30-kh rokakh XX st. [Development of the physical education system in educational establishments of Ukraine in the 1930s.]. *Fizychno vykhovan-nia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*, 4 (20), 49 [in Ukrainian].

Spitsyn, V. V. (2011). Orhanizatsiia fizychnoho vykhovannia pidlitkiv u dytiachykh hromadskykh obiednanniakh Ukrainy u mizhvoiennyi period [Organization of physical education of adolescents in children's public associations of Ukraine in the interwar period]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*, 29, 169–179 [in Ukrainian].

Turianska, M. M. (2018). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia do sportyvno-masovoi roboty v zahalnoosvitnikh shkolakh Ukrainy (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia) [Preparation of future teachers of physical education for mass sports work in secondary schools of Ukraine (second half of XX – beginning of XXI century)]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Uvarov, V. (1986). GTO: stranicy istorii [TRP: pages of history]. *Fizkul'tura i sport*, 11, 28 [in Russian].

Khudoli, O. M. (2008). Zahalni osno-vy teorii i metodyky fizychnoho vykhovannia [General basics of the theory and methods of physical education]. Kharkiv: OVS [in Ukrainian].

Кирилюк Ю. А. Соціально-економічні та педагогічні передумови розвитку теорії фізичного виховання в Україні в другій половині ХХ століття

У статті розкрито соціально-економічні та педагогічні передумови розвитку теорії фізичного виховання в Україні в другій половині ХХ ст. Доведено, що теорія фізичного виховання в Україні в другій половині ХХ ст. формувалася під впливом важливих соціально-економічних та педагогічних перетворень, які відбувалися з кінця ХІХ ст. до середини 1950-х рр.

Установлено, що система фізичного виховання розвивалася на основі суттєвих соціально-економічних та педагогічних перетворень, які були в країні під час державного будівництва. Передумови створення системи теорії фізичного виховання в Україні почали формуватися з другої половини ХІХ ст.

Виявлено, що безпосередньо період до війн, під час них та між ними характеризується спробами наблизити фізичне виховання до військових потреб: значний вплив на досліджуваний процес спричиняв суспільно-педагогічний рух за становлення фізичної культури в школі. Як наслідок – визначилися основні напрями модернізації фізичної культури: покращення змісту, обґрунтування принципів і методів навчання. Схарактеризовано типові недоліки розвитку фізичного виховання в післявоєнний період, насамперед нестача гімнастичних залів і фахівців, що пояснювалося соціально-економічними труднощами.

Ключові слова: фізичне виховання, теорія фізичного виховання, вчитель, тренер, освіта, заклади освіти.

Кирилюк Ю. А. Социально-экономические и педагогические предпосылки развития теории физического воспитания в Украине во второй половине XX века

В статье раскрыты социально-экономические и педагогические предпосылки развития теории физического воспитания в Украине во второй половине XX века. Доказано, что теория физического воспитания в Украине во второй половине XX века формировалась под влиянием важных социально-экономических и педагогических преобразований, которые происходили с конца XIX века до середины 1950-х гг.

Установлено, что система физического воспитания развивалась на основе коренных социально-экономических и педагогических преобразований, которые были в стране во время государственного строительства. Предпосылки создания системы теории физического воспитания в Украине начали формироваться со второй половины XIX века.

Выявлено, что непосредственно период перед войнами, во время них и между ними характеризуется попытками приблизить физическое воспитание к военным нуждам: значительное влияние на исследуемый процесс имело общественно-педагогическое движение за становление физической культуры в школе. Как следствие определились основные направления модернизации физической культуры: улучшение содержания, обоснование принципов и методов обучения. Охарактеризованы типичные недостатки развития физического воспитания в послевоенный период, прежде всего недостаток гимнастических залов и специалистов, что объяснялось социально-экономическими трудностями.

Ключевые слова: физическое воспитание, теория физического воспитания, учитель, тренер, образование, учебные заведения.

Kyryliuk Y. A. Socioeconomic and Pedagogical Prerequisites for the Development of the Theory of Physical Education in Ukraine in the Second Half of the XX Century

The article describes socioeconomic and pedagogical prerequisites for the development of the theory of physical education in Ukraine in the second half of the XX century. It has been proved that the theory of physical education in Ukraine in the second half of the twentieth century was formed under the influence of important socioeconomic and pedagogical transformations, which took place from the end of the XIX century to the mid 1950's.

The research has established that the system of physical education developed on the basis of radical socioeconomic and pedagogical transformations that took place in the country during the state-building. The prerequisites for creating a system of the physical education theory in Ukraine began to emerge from the second half of the late XIX century.

It has been revealed that the period right before wars, during and between them is characterized by attempts to approximate physical education to military needs: the social and pedagogical movement for the formation of physical culture at school had a significant influence on the process under study. Consequently, the main directions of modernization of physical education were determined: the content improvement, and the substantiation of principles and methods of training. Typical drawbacks of the development of physical education in the post-war period have been described. These were the lack of gyms and specialists, which was due to the social and economic difficulties.

Key words: physical education, the theory of physical education, a teacher, a coach, education, educational institutions.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2019 р.

Прийнято до друку 28.10.2019 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ваховський Л.Ц.